

Daha bir Eğitimin “Özel”i

Doç. Dr. Emin Karip

Hükümetin 3 Ocak 2003 tarihinde yayınladığı Türkiye Cumhuriyeti için Acil Eylem Planının “Nitelikli Eğitim” başlığı altında, SP-29 maddesinde “özel sektörün eğitim alanında yatırım yapması desteklenecek” ifadesi yer almaktadır. Acil Eylem Planının yayınlanmasının üzerinden üç yıl geçmiş olmasına karşın, desteğin amacının, kapsamının ve niteliğinin ne olacağı büyük ölçüde belirsizliğini korumaktadır. Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile ilgili değişiklikler uzun bir zamandır gündemde olup, Hükümet’in kanun değişikliği için bir tasarı hazırlığı içinde olduğu bilinmektedir. Kanun değişikliği ile ilgili çalışmalar desteğin niteliği ile ilgili bazı ipuçları vermekte ve önemli tartışmaları beraberinde getireceği izlenimi vermektedir. Bu kanunun ilgili tarafları, tasarı metni ile ilgili görüşlerini dile getirmekte ve basında konu ile ilgili haber ve yazılar yer almaktadır. Ancak, şu ana kadar, genelde özel öğretim kurumları ve özelde özel okullar ile ilgili tartışmaların daha çok günlük söylemlere dayalı olduğu gözlenmektedir. Görüşlerin dayandırıldığı uygulamalara ilişkin ülke örnekleri ise, Türkiye koşulları için bir örnek teşkil etmekten uzak kalmaktadır. Burada amaç, tasarı ya da tartışmalar ile ilgili taraf olmak ya da görüş sunmak değil, konunun daha kapsamlı bir şekilde tartışılmasına katkı sağlayacak soru işaretleri oluşturmaktır.

Birçok ülkede özel okulların yaygınlaşması ve özel okullara kamu desteği sağlanması 1980’li yıllarda başlayan ve devam eden bir yükseliş olarak değerlendirilebilir. Özel okulların desteklenmesi, resmi okulların artan eğitim talebini karşılamakta yetersiz kalması veya özel okullarda daha kaliteli bir eğitim hizmeti sunulması gibi iki temel gerekçeye dayandırılmaktadır. Resmi okulların eğitim talebini karşılamakta yetersiz kaldığı ve devletin eğitimde eşitlik, erişim ve kalite konusunda makul standartları oluşturamadığı durumlarda -ki bu durum Türkiye için de tartışmasız bir biçimde söz konusudur- devletin özel kurumlara desteğinin amacı ve niteliği ile eşitlik, erişim ve kalite ile ilgili sorunların belirli bir düzeyde aşıldığı durumlarda devletin özel kurumlara desteğinin amacı ve niteliği farklı olmak durumundadır. Bu nedenle, özel okullara sağlanacak desteğin amacı ve niteliğinin ülke koşullarında değerlendirilmesi gerekir. Eşitlik, erişim, hesap verebilirlik ve kalite sorunlarının yoğun olarak yaşandığı eğitim-öğretim koşullarında yoksul ve yetenekli kesimi hedeflemeyen, bireylere değil de kurumlara yönelik parasal destek ya da teşvik önlemleri, eşitsizliklerin daha da artmasına neden olabilir. Destek politikalarının ulusal kalkınma, yoksulluk ve eşitsizliklerle mücadele ile ilgisi nedir?

Yoksullukla mücadele ve eşitsizlikleri azaltmaya yönelik destek politikalarının önkoşulu; öğrenciler için öngörülen ortalama başarı standartlarını sağlamanın ortalama maliyeti ve gelir düzeyi düşük ailelerden gelen çocuklar için bu standartları sağlamanın ilave maliyetinin hesaplanmasıdır. Bu maliyetler bilinmeden bireye dönük yani, özel öğretimin talep boyutunu desteklemeye yönelik politikalar uygulanamaz. Bu hesaplamaların yapılmadığı durumda, ancak özel öğretimin arz boyutuna, yani doğrudan özel eğitim kurumlarına destek sağlanabilir. Arz boyutunda yapılan desteğin de söz konusu eşitsizlikleri azaltması beklenemez. Sağlıklı bir tartışmanın yapılabilmesi ve ülke kalkınmasına, yoksulluğun azaltılmasına, eğitime erişim ve kalite eşitsizliklerinin azaltılmasına katkı sağlayacak özel eğitim politikalarının oluşturulması bazı temel soruların cevaplandırılmasını gerektirmektedir:

1. Özel eğitim kurumları ile ilgili farklı ülkelerde çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Özel eğitim kurumları kar amaçlı kurumlar olabileceği gibi, kar amaçlı olmayan ya da belirli bir yönetim ücreti ile işletilen, kalitenin ve verimliliğin ön plana çıktığı kurumlar olarak da işletilebilir. Türkiye’de özel eğitim kurumlarının niteliği ne olmalıdır?
2. Mevcut durumda eğitimin maliyeti içinde özel kesimin ve bireylerin katkı oranı nedir?
3. Özel eğitim kurumlarının desteklenmesinin amacı; devletin parasal güçlükler ve örgütsel yetersizlikler nedeniyle eğitim yükümlülüklerini yeterince yerine getiremiyor olması gerçeğinden hareketle, bu yükümlülüklerin özel sektöre aktarılması mıdır? Yoksa daha kaliteli, verimli, eşit ve erişilebilir eğitimin verilebileceği koşulları oluşturmak mıdır?
4. Türkiye koşullarında eğitimin arz boyutu mu, talep boyutu mu desteklenmelidir?
5. Özel eğitim kurumlarına sağlanacak desteğin niteliği ve kapsamı ne olmalıdır? Doğrudan kuruma parasal destek sağlanması, vergi indirimi ya da muafiyetleri, şartlı arsa tahsisi, doğrudan bireye parasal destek gibi seçeneklerin maliyeti ve getirileri ne olacaktır?

Bu soruları sormadan ve cevapları konusunda bir uzlaşma sağlamadan belirlenecek politikalar uzun yıllar sürecektir açmazların başlangıcı olabilir. Tarafların özellikle de eğitim yönetimi alanının kuram ve uygulayıcılarının sağduyu ile, bilim ve aklın rehberliğinde hareket ederek konuyu müzakere etmeleri gerekmektedir.